

TÄHELEPANEKUID NÕUKOGUDE-EESTIST

Soome turistide kirjeldusi külastusest novembris 1959.

Reisiteekond ja vastuvõtjad.

Reis N. Eestisse ja tagasi toimunud rongil Helsingi-Leningrad. Leningrad-Tallinn ja tagasi bussis ja öö jooksul (ärasõit Leningradist kell 12 õõsi, Tallinnas kell 7.00, tagasi umb. samal ajal). Vastuvõtjana Leningradist alates toimis Joh. Seilenthal - kõrgem funktsionäär Tallinna Raadioring-häälingus. Joh. Seilenthal heideti 1930.a. Rakvere Õpetajate seminarist välja pörandaalusest tööst osavõtmise pärast. 1940.a. suvel, pärast võimu ülevõtmist, määrati Seilenthal, keda pärast seminarist väljaheitmist karistati 6-aastase sunnitööga, Virumaa Koolivalitsuse juhatajaks ja sealt 1941.a. märtsis Hariduse Rahvakomissariaadi Kooliosakonna juhatajaks (V. Altkoa asemele).

Tallinnas seltsinud vastuvõtjatena J. Seilenthalile veel Ed. Päll ja R. Viies (end. komnoorte org-i l. sekretär).

Muudatusi ekskursioonikavas.

Helsingis teatatud, et kavas olevat ka Tartu külastamine. Tallinnas aga selgunud, et Tartu külastamine jääb ära. Põhjust ei olevat teatatud. Selle asemele külastatud Pärnut.

Tähelepanekuid koolidest.

Kõnetatavad külastasid kahte keskkooli: Tallinna 16. keskkooli (Majaka 2), juh. Lebbin (Venemaa eestlane, kuid räägib eesti keelt aktsendivabalt) ja Pärnu L. Koidula nimelist keskkooli. Tegelikku õppetegevust nim. koolides ei saadud üldse näha. Igal pool olnud foto- ja filmiaparaadid valmis seatud - vändati pikad lood televisiooni- ja kinoekraanidele, erisaadetega Soomele.

Koolioludest N.-Eestis.

Praegu toimub Eestis suur murrang kooli alal. Senine 11-aastane koolisüsteem muudetakse 8-aastaseks. Tegelikult tähendab see seniste keskkoolide kadu ja praeguste 7-aastaste koolide muutumist 8-aastasteks, millega käib kaasas ka koolikohustuse pikenemine ühe aasta võrra. Nõukogude tööturusüsteemis on õpetajakutse võrdlemisi ihaldatud kõrgema töötasu ja vabama ja iseseisvama töökorra tõttu. Rajooni koolideinspektor saab vähem palka kui 7-klassilise kooli juhataja (kuigi ta allub inspektorile).

Koolide majanduslik olukord olevat üldiselt väga kehv, eriti koolihoonete korrashoiu, õppeabinõude ja mööbli osas. Õnnelikud on need koolid, kus on säilinud Eestiaeagsed õppeabinõud ja mööbel.

Õpetajate olukord poliitiliselt seisukohalt

on üliiraske. Nad peavad ju täitma kõik võimude poolt antud korraldused. Nende hulka kuulub ka kommunistliku kasvatus teostamine. Viimase nõude täitmine toob automaatselt kaasa usuvastase kasvatustöö ja iseseisvuseaja ja selle saavutuste mahategemise ja mustamise. Muide, keegi ei tohi - kõige vähem õpetaja - kuskil kõnelda ega kirjutada Eesti ajast või iseseisvuse ajast, vaid ainult kodanlikust ajast. 1956. a. alates järjest nõrgenenud surve õpetajale

on uuesti tugevnenud. See olevat tulnud ilmsiks möödunud sügisel linnade ja rajoonide õpetajate kokkutulekuil. Nagu ikka, olnud ka seekord kohalikud parteifunktsionäärid kohal ka kõnelejatena ja sõnavõtjatena. Möödunud sügisel olnud partei võimumeeste või nende otseste käsualuste, koolideinspektorite sõnavõttud teravamad, kui mitmel viimasel aastal, ja tuletanud juba meelde Stalini-aega, mil õpetajate peale otse karjutud väga toorelt ja räuskavalt.

Parteivõimumed - nähtavasti ülaltpoolt saadud juhtnööride kohaselt - olevat möödunud sügisel eriti teravalt esile toonud noorte kirikus ja leeris käimist, kohati nimetatud otse kooli ja klassi, kust õpilasi olevat nähtud kirikus või leeripingis. See kõik aetud õpetajate loiu usuvastase kasvatustöö suuks.

Komnoorte organisatsioon

olnud peaaegu lagunenud. Selle päästmiseks võetud ette drastilisi abinõusid, m.s. ülikooli sissepääsu taotlemisel peavad nüüd noored esitama soovitusi komnoorte organisatsioonilt. Komnoorte madala arvu pärast saavad kõik keskkoolid järjest materdada. Üheks iseloomustavaks nähteks olevat noorte õpetajate poliitiline hoiak koolipõllul. Ametlike andmete järele kuuluvat õpetajateinstituutide õpilastest 2/3 komnoorte organisatsiooni. Koolipõllul olevat aga need väga tagasihoidlikud (välja arvatud mõned aktivistid) ja õpetajate kokkutulekuil olevat kõik väga vaiksed, kui on arutusel õpetajate loidus kommunistliku kasvatuse teostamisel. Kui aga tuleb arutusele näit. kooli majanduslik olukord või mingi meetodiline küsimus, siis olevat sõnavõttud väga elavad.

Uued õpikud ja õppekava.

Positiivse saavutusena märkinud nii võimumeeste käsilased, s.o. eesti kommunistlikud koolitegelased kui ka n.ö. "tavalised" koolitegelased uute õpikute väljaandmist. Kuni 1956. aastani võidud välja anda ja koolides kasutada ainult Venes ilmunud õpikute sõna-sõnalisi tõlkeid, isegi õpikuks esinenud faktilisi vigu ei tohtud parandada. Need õpikud olnud meetodiliselt halvasti koostatud ja lastele härmiselt igavad, Aabits kaasa arvatud. Nüüd olevat juba peaaegu kõigis aineis ja kõigile klassidele ilmunud uued eesti autorite koostatud õpikud. Selle tõttu olevat õpikute sisuline külg tublisti paranenud, eriti matemaatikas. Autorite hulgas esinevad mitmed juba iseseisvuse ajal tuntud õpikute autorid. Kujukaimaks näiteks on "Aabitsa" uus väljaanne, mis ilmus 1959.a. sügiseks ja mis on ka välismaale saabunud. 2-3 rea kustutamise järele võiks seda edasi kasutada ka kommunistlikust võimust vabanenud Eesti koolides. Tegelikke õpetajaid rõõmustavat ka vene keele õpetamise alguse nihutamine poole aasta võrra: varem algas vene keele õpetamine 2. õppeaasta algul, nüüd 2. õppeaasta II poolaastal. Ka rõõmustavat õpetajaid vene keele tundide üldarvu vähenemine kogu koolisüsteemi ulatuses: Mäesoleva õppeaasta tunnikavades on vene keelt kokku 45,5 tundi (varem 55,5 tundi). Kõik see olevat saavutatud pärast raskeid võitlusi Kremli võimumeestega. Moskva käsilased Eestis rõhutanud ka m.s. suure kahetsusega, et neil ei olevat õnnestunud kaubelda Eestile erinevat koolisüsteemi, mis oleks vastanud rohkem Eesti oludele, vajadustele ja võimalustele. Selle eest rõhutatud kui suursaavutust luba oma õpikuid välja anda ja uute õppekavade katselist rakendamist käesolevast õppeaastast alates.

Märkimist väärrib vahest ka veel see, et võõrkeeli hakati käesolevast õppeaastast uuesti õpetama 5. õppeaastast alates. Teatavasti õpetati võõrkeeli N.-Eesti koolides V klassist alates 1956. aastani, siis hakati neid õpetama alates 8. õppeaastast, s.o. keskkooli 1. klassist. Nüüd on siis kehtestatud uuesti endine olukord, muidugi seoses üleminekuga 8-klassilisele koolile.

Informatsiooni üldise olukorra kohta.

Kuni 1949.a. alguseni elati üldiselt n.ö. vana viisi. Talud olid alles ja elati peatse sõjapuhkemise lootuse tähe all, eriti 1948.a. suvel. Muidugi elati alatasa ka arreteerimiste ja suurema küüditamise kartuses. Kuid 1949.a. märtsis toimunud suurküüditamise järele algasid pimedad aastad, täis masendavat survet. Kolhoosidesse sundkorras ajamine lõikas väga valusasti meie rahva hingesse. Inimesed olevat käinud koolimajades ja nutnud seal südantlõhestavalt. Arreteerimisi ja üksikküüditamisi esinenud pidevalt. Süüdistusmaterjaliks olevat esitatud näit. üks iseseisvuse ajal ajalehes avaldatud artikkel - ja karistuseks selle eest määratuks ajaks Põhja-Venemaale või Siberisse metsatöödele saatmine.

Pärast Stalini surma hakanud minema kord järk-järgult pehmemaks ja vabamaks. Kogu rahva peal lasunud raske surutise kaas hakanud veidi kõrgemale tõusma. Alanud uus elavnemine ja igasugused vabaalgatuslikud kooskõllmised kitsamas ja laiemas ~~KIKIK~~ ulatuses hakanud uuesti moodi minema (isikute ja asutuste tähtpäevade pühitsemine, koolide end. õpilaste kokkutulekud jne.) Siia kuulub muidugi ka ühendusepidamine välismaal viibivate omastega ja pakkide saamine neilt. Kui kaugele selles lastakse minna ja kui kaua see kestab, seda küsivat praegu Eestis igäiks. Elatakse lootuse ja kartuse vahel.

Rahva meeleoludes on toimunud mitu muudatust. Sõja lõpust alates olevat kogu aeg loodetud ameeriklaste abile, mis võiks päästa maa ja rahva venelaste küülist. See lootus tõusnud eriti kõrgele "Ameerika Hääle" eestikeelsete saadete ajajärgul. Viimaseid kuulatud suure huviga ja kuulnud uudistest kõneldud kõikjal. Esimene raske pettumus tulnud Ungari mässu verise mahasurumise järele. Miks ameeriklane ei läinud ungarlastele appi? - küsinud hämmastuses kõik. Teine raske pettumus tulnud Müncheni saadete lõpetamisel (Washingtoni saated ei olevat üldse kuuldavad). Meie rahvas on aga kui uppuja, kes haarab kinni igast õlekõrrest. Rahva mõtted olevat hakanud keerlema L.-Saksamaa ümber. Selleks andvat hoogu ka L.-Saksamaa ja eriti Adenaueri pidev sõimamine venelase poolt. Uus "õlekõrs" aga olevat paljudele veel vastumeelne, sest sõja ajast sakslastest mahaajäänud kibedust olevat üsna palju järel. Venelasi vihatavat kõikide, ka paljude eesti juhtivate kommunistide poolt. Nendest vabanemist ja sellega ka maa vabanemist loodetakse ainult sõja või mingi muu välise tõuke abil. Vabanemine sisemise evolutsiooni teel olevat utopia.

Üldisi tähelepanekuid.

Sõit Pärnu ja tagasi toimunud päeval. Maantee Tallinna - Pärnu vahel olevat lai ja asfalteeritud. Kogu aeg tulnud vastu rohkesti sõjaväeautosid ja täis sõidureid või materjale.

Rahvas olevat tunduvalt paremini riistetud kui Leningradis, kuid võrreldes Soomega siiski väga kehvalt. Meestel polevat üldse kaabusid. Ameti-asutused, kus käidud, olnud lõhkemiseni täis ametnikke, kes olnud silmatorkavalt kehvasti riidetatud. Ka olnud ametiasutuste mööbel väga vananenud ja ebaühtlane.

"Volta" tehastes, mida näidatud soomlastele, olnud 90 % töolistest mitte-eestlased.

Provokatsioon kontaktide loomisel.

Umb. paar aastat tagasi tulnud ühe usuteldava juurde Helsingis keegi N.-Eesti koolidirektor ja teatanud, et teda on palutud tuua talle tervitusi ühelt Eesti koolitegelaselt, kellega ta oli hea tuttav juba iseseisvuse

ajal, ja jutustanud tema isiklikust elust ja käekäigust õppetöös ja laste edasijõudmisest üsna pikalt-laialt. Lahkumisel olnud ta nõus viima N.-Eestist tervitusi saatnud tuttavale paar Rootsis ilmunud eestikeelset raamatut. Nüüd olnud usuteldaval võimalus Tallinnas kohata tervitusi saatnud tuttavat, kuid suureks üllatuseks selgunud, et see polevat tervitusi saatnud ega tundvat üldse tervituste toojat. Ka polevat ta ühtegi raamatut kätte saanud.

Ajakirjanduse konverents Tallinnas.

Sama turistidegrupiga oli kaasas ka rühm Soome ajakirjanikke, kes on avaldanud pikki kirjutisi Soome ajalehtedes ja ajakirjades. Kuid nad kõik on vaikinud ühest sündmusest - ajakirjanike vastuvõttust õhtul enne ärasõitu Tallinnast novembris.

See toimunud Õpetajate Klubi ruumes Raekojaplatsi ääres. Kohal olid soomlastest kõik peale Hufvudstadsbaldeti toimetustliikme Benedict Zilla-cuse. Peale ajakirjanike olnud kohal veel soomlastest Helsingi restoraniomanik Roiha. Eestlasi olnud kohal umb. 20, nende hulgas "Rahva Hääle" peatoimetaja ja toimetuse peasekretär, Tallinna televisiooni direktor, Riikliku Kirjastuse direktor j.t. Soomlasi esitletud eestlastele, kuid mitte vastupidi, nii ei saanud soomlased ühegi eestlase nime teada, ainult eriküsimuse korral saanud soomlased eraviisiliselt teada kolme-nelja eestlase tiitli ja ametikoha.

Sissejuhatuseks võtnud sõna "Inturisti" Tallinna-esindaja Liim ja sõimanud väga robustselt soomlased läbi sellepärast, et neid oli tulnud nii vähe, kuigi kutsel olnud öeldud, et ajakirjanikud on kutsutud. See järe "sissejuhatus" jahmatanud tugevasti soomlasi.

Pärast Liimi sõnavõttu näidatud 3 filmi. Neist olnud 2 esimest täis vänget propagandat. Esimene neist kujutanud Ameerika turisti, kes tuleb Eestit külastama, kaasas suurel hulgal kommunismivastast kirjandust. Eestis leiab ta kõik väga kena olevat, viskab kaasatoodud propagandakirjanduse kuskile sopaauku ja jääbki Eestisse.

Teine film kujutanud õnnelike kolhoosnike elu ja tegevust kolhoositöös ja simmanitel. Kõik olnud selles filmis äärmiselt idealiseeritud: lõkkavad viljaväljad, toredad tõukarjad, ilusad ja hästisisustatud kolhoosnikute kodud, Tööd tehtud suure rõõmuga. Kolmas film sisaldanud katkeid "Estonia" tegevusest.

Filmide esitamisele järgnenud väike vaheaeg, kus eestlased kogunenud omaette ja soomlased omaette rühmadesse. Siis siirdutud teise, väiksemasse ruumi, kus iga soomlane olnud paari eestlase poolt n.ö. "sisse piiratud". Alguses olnud pikk vaikus, kuni keegi soomlane küsinud Liimilt, millal lastakse vabaks laevaliiklus Helsingi ja Tallinna vahel. Sellele vastanud Liim pahaselt, et siis, kui Tallinna sadama uued kaid on välja ehitatud, võib olla siis. Soomlasest reisikiruroo esindaja Novitski (rahvuselt juut) küsinud Liimilt, kas ta ei võiks tulevikus korraldada sõite ka mujale Eestisse, peale Tallinna. Sellele vastanud Liim, et mujal Eestis ei olevat eriti palju vaadata. Rohkem vaatamisväärsusi olevat juba "mujal N.-Liidus". See teine n.ö. "vaba vestluse" osa kestis umb. 1 tund. See sisaldas rohkem jäist vaikimist kui vestlust. Eestlased olnud rõhuvas enamuses kinnised ja tagasi tõmbunud. Konverentsi ei filmitud ega olnud kohal ka ühtegi päevapiltnikku. Küll aga oli kohal Moskvast "politrukina" "Moscow Newsi" toimetaja Tomashevski. Niisamuti olnud kohal Hämeenlinnast pärit Soome kommunist Lahdenperä (koos naisega), kes on ametis Tallinna televisioonis Soomele määratud saadete teadustajana. Tõlgiks olnud Tallinna raadio soomekeelsete saadete naisteadustaja (soomlased tundnud tema häälest ära). Soomlastest oskas eesti keelt ainult üks: "Uusi Kuvalahe" toimetustliige Irja Sievinen, kes enne sõda elanud paar aastat Tallinnas ja töötanud "Päevalehe" toimetuses. Filmide esitamise puhul esitatud ühe eestlase poolt soomlastele

ainult üks küsimus, nimelt pärast kolhoosifilmi esitamist, et mida soomlased arvavad kolhoosielust üldse, eks ole tore? Sellele vastanud Irja Sievinen puhtas eesti keeles: "Oletan, et selles saalis on küllalt intelligentsed inimesed, kes saavad aru, mis meie sellest mõtleme." Sellele järgnenud haudvaikus.

Preili Irja Sievinen oli ainus, kes omal käel käis ühes kolhoosis ja kirjeldab oma tähelepanekuist "Uusi Kuvalehes" väga tõetruult. Ta jutustanud sellest oma soomlastest kolleegidele veel enne Eestist lahkumist.

Kokkuvõte. Usuteldud soomlased olid kõik pettunud. Olukord Eestis on raske ja Eesti on ängistava võõra võimu küüsis. Kõik (soomlaste arvates ka eesti kommunistid) teevad oma parima neis raskeis oludes. Enamusele soome turistidest jäänud mulje, et raadio, televisiooni ja tohutu propagandakirjanduse kõrval katsutakse Soomet n.ö. pehmeks teha ka turistide kaudu ja abil.